Parkieten in Nederland in de winter van 2021/22

Verslag van slaapplaatstellingen

Paul van Els

Sovon-rapport 2022/11

Sovon

Parkieten in Nederland in de winter van 2021/22

Verslag van slaapplaatstellingen

Paul van Els

Deze rapportage is samengesteld in het kader van het aandachtsveld invasieve exoten binnen het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). De hier gerapporteerde werkzaamheden zijn financieel mogelijk gemaakt door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2022

Deze rapportage is samengesteld in het kader van het aandachtsveld invasieve exoten binnen het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). De hier gerapporteerde werkzaamheden zijn financieel mogelijk gemaakt door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Wijze van citeren: van Els P. 2022. Parkieten in Nederland in de winter van 2021/22. Verslag van slaapplaatstellingen. Sovon-rapport 2022/11. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Foto's omslag: Jelger Herder (Grote Alexanderparkiet), Johan Stuart (slaapbomen Halsbandparkieten), Peter Lindeboom (Monniksparkietenfamilie bij hun nest)

Opmaak: John van Betteray, Sovon Vogelonderzoek Nederland

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
e-mail: info@sovon.nl
website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon.

Inhoud

Samenvatting	2
Dankwoord	3
1. Inleiding	4
2. Achtergrond	5
3. Methode en waarneemomstandigheden	6
4. Foutendiscussie	8
5. Resultaten Halsbandparkiet	10
6. Discussie	17
7. Grote Alexanderparkiet	20
8. Monniksparkiet	24
Literatuur	25

Grote Alexanderparkieten tellen in Amsterdam, 17 december 2021. Foto: Harvey van Diek

Samenvatting

In de winter van 2021/22 werd twee landelijke simultaantellingen van Halsbandparkieten uitgevoerd, tijdens twee voorkeursperiodes, half december 2021 en half januari 2022. Speciaal voor Grote Alexanderparkiet en Monniksparkiet waren er in Amsterdam respectievelijk Apeldoorn en Ouddorp aanvullende tellingen.

De tellingen waren een vervolg op eerder uitgevoerde landelijke tellingen in 2004/05, 2009/10, 2010/11, 2011/12, 2012/13, 2013/14 en 2014/15. Alle bekende slaapplaatsen zijn gecontroleerd en geteld. In steden waar daarnaast slaapplaatsen werden vermoed maar nog niet waren vastgesteld, is gericht gezocht naar nieuwe locaties. Er is veel ruchtbaarheid gegeven aan de tellingen om de kans te vergroten dat nog niet bekende slaapplaatsen aan het licht zouden komen.

Maximaal werden *ca.* 21.500 Halsbandparkieten geteld, verdeeld over 70 slaapplaatsen (voorheen: max. 22 slaapplaatsen). Het was het eerste seizoen dat Halsbandparkieten op slaapplaatsen in Veldhoven, Hoorn, Woerden, Gouda, Alkmaar, en Castricum zijn geteld. Geografisch hebben de parkieten zich uitgebreid t.o.v. voorgaande tellingen naar kleinere kernen in midden-Noord Holland en het Groene Hart, evenals enkele steden buiten de Randstad (Eindhoven en omgeving, Tilburg, Breda, Coevorden, Middelburg-Vlissingen). Aantallen in Groningen en ’s-Hertogenbosch lijken daarentegen te zijn afgenomen.

Het landelijk seizoensmaximum is ongeveer verdubbeld ten opzichte van de laatste landelijke slaapplaatstelling in 2014/15. Hoewel sommige slaapplaatsen in aantal zijn afgenomen (bijv. de reusachtige slaapplaats bij de Hofvijver in ‘s-Gravenhage), is er in de meeste steden, ook de traditionele bolwerken Amsterdam, Rotterdam en ‘s-Gravenhage, sprake van toename. Ook de aantallen van de Grote Alexanderparkiet zijn ongeveer verdubbeld. Monniksparkieten lijken daarentegen stabiel te zijn of zelfs wat in aantal af te nemen.

Halsbandparkieten in de slaapboom. Foto: Hans van Gasteren

Dankwoord

Veel dank gaat uit naar de (100+!) tellers. De coördinatoren ter plaatse zorgden ervoor dat op de teldatum iedereen op de juiste plek aanwezig was. Het gaat om de volgende personen per locatie, waarbij de coördinatoren vet gedrukt zijn:

- Aalsmeer: Elian Hijne, Roy Slaterus
- Alphen aan den Rijn: Stef Strik
- Amsterdam: **Frank van Groen**, Harvey van Diek, Jip Binsbergen, Teun van Dijk, Jan Brandenbarg, Walter Duijves, Roely Bos, Will Price, Ruud Wolterman, Elian Hijne, Astrid Schelvis, Jos Vrolijk, Manuel Segond von Blanchet, Koen Wonders, Geert Timmermans, Stijn Nollen, Pieter van der Linden
- Apeldoorn: Peter Lindeboom
- Castricum: Aalko Veldman, Roeland Bom
- De Bilt: Paulus den Hollander, Lucas Nieuweboer
- Den Haag: **Martin van de Reep**, Wim Kooij, Reindert de Boer, Caroline Walta, Roelant Jonker, Grace Innemee, Sander Bik, Robert Ewing, Patricia van Duijn, Tim den Outer, Rob ter Ellen, Anjalie Kishoen-Mishier, Joost van Bruggen, Nico Tetteroo
- Edam: Ab van Dorp
- Eindhoven & Veldhoven: **Leo Ballering**, Mark Sloendregt, Fred de Blom, Frans Hijnen, Harrie van der Leij, Petra van Leeuwen, Jacqueline van Heek, Jan Schellekes
- Gouda: Hans van Gasteren
- Groningen: Klaske Brandenburg
- Haarlem en Nieuw-Vennep: **Johan Stuart**, Ed Hoek, Marco van Wieringen, Priya Nair, Melody Raven
- Heemskerk & Alkmaar: **Tom Damm**, Lonnie Bregman, Klaas-Douwe Dijkstra, Thije de Jong, Marjan Dekker, Carina Oosterhuis, Harry Smit, Bert Regensburg
- Hendrik-Ido-Ambacht: Richard van Vugt, Matthieu Plaisier
- Hoorn: Brigitte Smith, Huub Veldhuijzen-van Zanten
- Houten: Paulus den Hollander, Lucas Nieuweboer
- Kudelstaart: John van der Woude
- Leiden & Leiderdorp: **Ron Mes**, Caroline Grimbergen, Gerard Spaans, Sam Gobin, Stan van der Laan, Andrien van Rhoon, Reinier de Man
- Monster: Jan Koen
- Noordwijk: Jelle van Dijk
- Purmerend: Kerstin Monsanto
- Rotterdam & Schiedam: **Sander Elzerman, André de Baerdemaeker**, Garry Bakker, Dick Hoek, Wouter Moerland, Jesse Keyzer, Niels Godijn, Kjetil van den Berg, Daan van der Sluis, Evelien van Doorn
- Uithoorn: Bert Verweij
- Utrecht: Wilco Stoopendaal, Gerrie Abel, **Albert de Jong**, Dolf Ruesink, Coen van Tuijl, Jelger Woudstra, Gideon Vreeman
- Voorhout: Mariska de Graaff
- Weesp: Nittert van de Water
- Woerden: Ard Wagenaar, Joël de Wit
- Zaanstad: **Philip Laan**, Kees de Jager
- Zoetermeer: Robertus Bolle

1. Inleiding

De Halsbandparkiet (*Psittaculidae: Psittacula krameri*) heeft zich begin jaren zeventig gevestigd als broedvogel in Nederland, met het eerste officiële broedgeval in 1968 in Den Haag (van Kleunen *et al.* 2010). Uit de aanvankelijk lage aantallen, die voort kwamen uit losgelaten of ontsnapte kooivogels, is inmiddels een forse populatie ontstaan die zich lang grotendeels beperkte tot de Randstad. In verschillende andere steden (met name in Noord-Brabant) zijn in recente jaren ook kleine populaties ontstaan, waarvan sommige zich met succes voortplanten en inmiddels ook groeien. Deze nieuwe populaties zijn vanwege hun geografische isolatie waarschijnlijk ontstaan uit lokale ontsnappingen of losgelaten vogels en er vindt waarschijnlijk niet of nauwelijks uitwisseling plaats met de grote populaties in de Randstad. De groeiende aantallen zorgen voor plezier bij sommige stadsbewoners en vogelaars, maar geven ook aanleiding tot zorg in verband met overlast en concurrentie met inheemse soorten (o.a. Strubbe 2009, van Kleunen *et al.* 2010). Dit vormde in 2009 aanleiding tot het opstarten van een reeks van slaapplaatstellingen die simultaan in heel Nederland werden uitgevoerd, met als doel de populatieomvang en -ontwikkeling te volgen (Klaassen & Hustings 2010). De tellingen ging in de daarop volgende winters van 2010/11, 2011/12, 2012/13, 2013/14 en 2014/15 op herhaling (Klaassen 2011, Klaassen & van Kleunen 2012, Klaassen 2013, Klaassen 2014). De telinspanning bij deze tellingen varieerde van één telling (januari, 2010/11, 2011/12, 2014/15) tot twee tellingen (2012/13, 2013/14) per seizoen. De Grote Alexanderparkiet (*Psittacula eupatria*), een nauw aan de Halsbandparkiet verwante soort die vooral in Amsterdam voorkomt, is daarbij meegenomen bij de tellingen van 2012/13, 2013/14 en 2014/15. In het seizoen 2021/22 hebben de landelijke tellingen van parkieten weer plaatsgevonden na een hiaat van zeven jaar als gevolg van ontbrekende financiering, waarbij twee tellingen zijn uitgevoerd van Halsbandparkiet, Grote Alexanderparkiet en Monniksparkiet (*Psittacidae: Myiopsitta monachus*), een zeer lokaal voorkomende en zich in Nederland voortplantende soort van Zuid-Amerikaanse origine. Hieronder wordt verslag gedaan van de tellingen. Achtereenvolgens komen de achtergrond van de tellingen aan bod (hoofdstuk 2), de organisatie en uitvoering (3), methodologische kanttekeningen (4), resultaten (5) en een bespreking van de resultaten (6). De Halsbandparkiet staat hierbij centraal. De Grote Alexanderparkiet komt in een apart hoofdstuk aan bod (7), net als de Monniksparkiet (8).

2. Achtergrond

Hoe tellen

Het in kaart brengen van aantallen en verspreiding van Halsbandparkieten is geen eenvoudige klus. De vogels houden zich overdag in groepjes op in stedelijk gebied, dat per definitie lastig te overzien is. Veelvuldige verplaatsingen reduceren de mogelijkheden voor goede tellingen overdag nog verder. De vogels gebruiken 's nachts echter gemeenschappelijke slaapplaatsen, die voor hen dermate belangrijk zijn dat ze bereid zijn om afstanden van tot zo'n 30 kilometer te overbruggen. Het is op deze slaapplaatsen dat de aantallen relatief eenvoudig vastgesteld kunnen worden. Er zijn meer methodes om Halsbandparkieten te monitoren, afhankelijk van de gewenste informatie (populatieomvang, aantalsontwikkeling, verspreiding). Voor een overzicht van alle monitoringmethodes, waarbij ook adviezen worden geformuleerd, wordt verwezen naar Klaassen & van Kleunen (2012).

Meetnet Slaapplaatsen

Slaapplaatsen van vogels kregen in Nederland tot voor kort betrekkelijk weinig aandacht, enkele uitzonderingen daargelaten (overzicht in Van den Bremer *et al.* 2008). Een landelijk systeem van slaapplaatstellingen ontbrak tot 2009/10, toen het Meetnet Slaapplaatsen in het leven is geroepen. Dit meetnet staat onder coördinatie van Sovon Vogelonderzoek Nederland, is onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring en volgt een vastgelegde systematiek (Hornman *et al.* 2012). Het richt zich in het bijzonder op Natura 2000-gebieden en soorten die zijn aangewezen op grond van hun functie als slaapplaats. Het gaat hierbij om 19 soorten. Het in kaart brengen en tellen van slaapplaatsen van andere soorten en/of in andere gebieden wordt nadrukkelijk gestimuleerd, maar niet gericht gecoördineerd.

Waarom Halsbandparkiet

In de winters van 2009/10 tot en met 2014/15 heeft Sovon op verzoek van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (Bureau Risicobeoordeling en Onderzoeksprogrammering), de toenmalige Gegevensautoriteit Natuur (GaN) en het Ministerie van Economische Zaken slaapplaatstellingen gecoördineerd van Halsbandparkieten en de verwante soort Grote Alexanderparkiet, om de populatiegrootte, verspreiding en ontwikkeling te volgen. Inmiddels heeft een dergelijke telling al een aantal jaar niet meer plaatsgevonden, terwijl we niet goed weten of de populaties (incl. die van relatieve nieuwkomer Monniksparkiet) inmiddels verder zijn gegroeid of juist afgenomen. Punt-transect-tellingen van wintervogels laten bijvoorbeeld gemengde resultaten zien. Deze suggereren in sommige gebieden zelfs enige afname, maar de telmethode is niet erg geschikt voor parkieten. Landelijk gezien komt de PTT-index wel treffend overeen met de trend voor de soort gebaseerd op slaapplaatstellingen. Inmiddels is duidelijk dat de Halsbandparkiet in Nederland een schadesoort kan zijn, vooral voor fruit- en bomentelers (Kloen *et al.* 2014). Van de Alexanderparkiet en de Monniksparkiet is dit uit het buitenland bekend. Zeker naarmate populaties van de soorten zich (al dan niet gefaciliteerd door klimaatsverandering en toenemende verstedelijking) mogelijk ruimtelijk uitbreiden, wordt het risico op dergelijke schade groter. Daarnaast heeft de Halsbandparkiet mogelijk schadelijke effecten op inheemse biodiversiteit (Hernandez-Brito *et al.* 2018, Strubbe & Matthyssen 2009), al zijn de onderzoeksresultaten niet unaniem en voor de Nederlandse situatie nog onbewezen en er zijn geen trends die daar op wijzen. Hoewel we wel over populatie-indexen beschikken vanuit het Meetnet Broedvogels, als relatieve maat van de aantalsontwikkeling, is de totale omvang en verspreiding van de Nederlandse populaties van de drie parkietensoorten het beste te meten tijdens het winterhalfjaar, wanneer grote aantallen parkieten zich concentreren op een beperkt aantal gezamenlijke slaapplaatsen en deze dan met relatief weinig moeite accuraat te tellen zijn.

3. Methode en waarneemomstandigheden

Voorbereiding

Met de opgedane kennis van de reeds uitgevoerde tellingen, inclusief het netwerk van tellers, in combinatie met gegevens uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF), is vrij goed bekend waar zich Halsbandparkieten in Nederland bevinden. Het zwaartepunt van de verspreiding is beperkt tot de Randstad, meer in het bijzonder de steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Haarlem. In iedere stad zijn een of meer coördinatoren benaderd of gezocht, die de organisatie ter plaatse verzorgen en dit ook in 2021/22 voor hun rekening namen (zie Dankwoord). Voorkeursdagen voor de synchrone tellingen waren 18 december 2021 en 15 januari 2022, met uitwijkmogelijkheden naar de 3 dagen ervoor en 3 dagen erna, om enige flexibiliteit te bieden (totale telperiode 1 week). De uitwijkmogelijkheden werden benut bij het verhinderd zijn van tellers of bij tellingen die op de voorkeursdagen niet goed lukten (in enkele gevallen werden slaapplaatsen bijvoorbeeld verstoord door Havik *Accipiter gentilis*). Ook kwam het voor dat vogels op een slaapplaats onverwacht van locatie wisselden op de voorkeursdagen, waardoor een extra dag tellen ook nodig was. Speciaal voor Grote Alexanderparkiet waren er tellingen op 17 december en 14 januari (alleen Amsterdam), omdat deze soort beter geteld kan worden als er niet tegelijkertijd op de Halsbandparkieten hoeft te worden gelet. In de week voorafgaand aan de tellingen werd aangemoedigd om de slaapplaatsen te controleren op de aanwezigheid van Halsbandparkieten. Ook is er in de grote steden in enkele gevallen meerdere weken voorwerk verricht om de slaapplaatsen te lokaliseren en deze te onderscheiden van voorverzamelplaatsen. Op dergelijke locaties komen de parkieten wel in groepen bij elkaar, maar vertrekken op een laat moment alsnog naar een andere locatie om daar de nacht door te brengen. Nieuwe slaapplaatsen kunnen worden gevonden door overvliegende of voorverzamelende groepjes parkieten aan het einde van de dag te volgen. De tellingen werden landelijk aangekondigd via de Sovon-kanalen (website, Sovon-

Halsbandparkietenslaapplaats, Nieuw-Vennep, 16 december 2021, foto: Johan Stuart

Nieuws, nieuwsbrieven, Facebook) en regionaal via bijvoorbeeld het Amsterdams Vogel Net (AVN) en verschillende whatsapp-groepen. In de berichtgeving over de telling werden de reeds bekende locaties genoemd, alsook de steden waar het overzicht van slaapplaatsen nog onvolledig was, om op die manier mensen te stimuleren nieuwe locaties te zoeken of door te geven.

Telinstructies

De telling moest minstens een half uur voor zonsondergang beginnen en volgehouden worden zolang de lichtomstandigheden dat toelieten en er gedurende minstens vijf minuten geen invliegende Halsbandparkieten meer werden waargenomen. De invliegende vogels werden per groep zo nauwkeurig mogelijk geteld. Tevens is erop gewezen hoe de aanwezigheid van de sterk op Halsbandparkieten gelijkende Grote Alexanderparkieten het beste zou kunnen worden opgemerkt: deze soort maakt een ander geluid, heeft een licht afwijkend vluchtsilhouet, vliegt langzamere rondjes voor het invallen, verschijnt vaak eerder op de slaapplaats en blijft als groepje meestal afzijdig van de Halsbandparkieten.

De verschillende tellers rond één slaapplaats werd aanbevolen om meteen na afloop van de telling bijeen te komen om de telresultaten naast elkaar te leggen en twijfelgevallen te bespreken.

Weersomstandigheden

Met een gemiddelde temperatuur van 5,4 °C, tegen een langjarig gemiddelde van 4,1 °C, gaat de winter van 2021/2022 tot nu toe als vrij zacht de boeken in (bron: KNMI). Op 18 december was de gemiddelde temperatuur in de Bilt 6,2°C met op de meeste plaatsen volledige bewolking. Op 15 januari was het in de Bilt 2,3°C met veelal volledige bewolking, en in de westelijke Randstad lokaal wat helderder weer. Op geen van beide teldagen viel er neerslag, maar lokaal was het op beide teldagen wel mistig. Tot half januari telt de winter van 2021/22 slechts vier dagen met een gemiddelde temperatuur onder nul. Eind december en begin januari was extreem zacht, met overal temperaturen van minimaal gemiddeld 12°C. Lage temperaturen en vorst hebben mogelijk een effect op aantallen en concentratie van vogels op de slaapplaats. Dit effect kan positief zijn (thermische functie slaapplaats) of negatief (sterfte door vorst).

4. Foutendiscussie

Volledigheid

Hoewel getracht is om alle slaapplaatsen van de Halsbandparkiet in Nederland te tellen, is het niet onmogelijk dat er kleine slaapplaatsen zijn gemist. Omdat de verspreiding van slaapplaatsen veel geconcentreerder is dan die van foeragerende of broedende vogels, is een vergelijking met waarnemingen uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) dan ook niet altijd bruikbaar om nieuwe slaapplaatsen te vinden. Bovendien bleken slaapplaatsmeldingen uit de NDFF vaak uit voorverzamelplaatsen te bestaan, waarbij vogels net voor donker toch nog naar een andere locatie doorvlogen. Het lijkt erop dat de Halsbandparkiet net als voorheen grotendeels gebruik maakt van grote slaapplaatsen in de vier grote steden van de Randstad, maar dat vergeleken met voorgaande tellingen grotere slaapplaatsen in toenemende mate ook in kleinere steden te vinden zijn, vooral in Noord-Holland. Dat daarbij zo nu en dan wat kleine groepen gemist worden, doordat vogels van slaapplaats wisselen of op weinig opvallende plekken overnachten is onvermijdelijk. Echter, we verwachten dat we met onze telmethodiek alle grote en vrijwel alle kleinere slaapplaatsen goed in beeld hebben gekregen. Bekend is dat er één substantiële slaapplaats in Alphen aan den Rijn is gemist tijdens de telperiode, waarvan bekend is dat deze ook tijdens de telperiode daadwerkelijk bezet was (bron: omwonenden, *pers. comm.* S. Strik). Op deze slaapplaats zijn na de tweede telperiode van *ca.* 430 exemplaren geteld. Buiten de Randstad zijn de aantallen over het algemeen klein, en hoewel slaapplaatsen niet altijd gevonden zijn in deze recent gevestigde bolwerkjes, kunnen totaalaantallen wel afgeleid worden uit gegevens van overdag waargenomen vogels, waarbij we ervan uitgaan dat er geen uitwisseling plaatsvindt tussen de geïsoleerde stedelijke kernen (Middelburg-Vlissingen, Breda, Tilburg, Eindhoven, Coevorden). Losse exemplaren rapporteren we hier niet, omdat deze hoogstwaarschijnlijk (nog) geen onderdeel zijn van gevestigde populaties, en waarschijnlijk betrekking hebben op ontsnapte/losgelaten individuen die tijdelijk aanwezig zijn.

Slaapplaatsen uit het verleden werden tijdens de tellingen gecheckt op aanwezige parkieten, maar daarnaast is in de grotere stedelijke kernen ook goed gezocht naar mogelijke nieuwe slaapplaatsen van parkieten. Om nieuwe slaapplaatsen te lokaliseren

Slaapplaats van Halsbandparkiet bij de Weerdbrug in Utrecht, 21 januari 2022, foto: Albert de Jong

is ook uitgebreid gebruik gemaakt van landelijke en lokale berichtgeving in diverse nieuwsbronnen. In hoofdstuk 5 geven we een overzicht per stad van de zoekinspanning. In kleinere stedelijke kernen was het meestal voldoende om een rondvraag te doen binnen de lokale vogelwerkgroep.

De Grote Alexanderparkiet is tijdens het telseizoen op twee slaapplaatsen waargenomen in Amsterdam en niet in Haarlem, zoals in het verleden weleens het geval was. Het is mogelijk dat er enkele exemplaren zijn gemist in Haarlem, maar daarbij gaat het om een zeer klein percentage van het totaal. Er is bijzonder goed gelet op het eventuele voorkomen van de soort in andere steden. Ook de Monniksparkiet is landelijk volledig geteld; deze soort komt alleen in de regio's Ouddorp (ZH) en Apeldoorn voor.

Aanvliegende vogels of boomzitters

Gewoonlijk is het bij slaapplaatstellingen de beste optie om de invliegende vogels groepje voor groepje te tellen. In de instructie aan tellers werd dan ook aangegeven om (in ieder geval) invliegende vogels te tellen. Op sommige slaapplaatsen is het echter beter om de reeds zittende vogels te tellen, bijvoorbeeld omdat de situatie erg onoverzichtelijk is en de parkieten uit verschillende richtingen komen aanvliegen. Dat levert hier betrouwbaarder resultaten op dan het onderscheppen van aanvliegende vogels (zie onder hoofdstuk 6). Voorwaarde is dat de slaapplaats goed 'doorzicht' kent (bijvoorbeeld geen dicht gebladerte waardoor parkieten maar deels zichtbaar zijn) en voldoende verlicht wordt door kunstmatige lichtbronnen.

5. Resultaten Halsbandparkiet

In tabel 1 zijn de resultaten opgenomen van de tellingen van Halsbandparkiet in de winter van 2021/22. (Voormalige) slaapplaatsen met 'nultellingen' (wel geteld, niet aanwezig) zijn opgenomen in tabel 2. De januaritelling kwam tot een zeer vergelijkbaar resultaat als de decembertelling, met 21.525 vogels respectievelijk 21.374 vogels. Bij beide tellingen moeten nog *ca.* 430 exemplaren worden opgeteld uit de bezette, maar tijdens beide voorkeursperiodes ongetelde, slaapplaats uit Alphen aan den Rijn. Het aanwezige totale aantal Halsbandparkieten ligt dus waarschijnlijk rond de 22.000 vogels, ook rekening houdend met de mogelijkheid dat enkele kleine slaapplaatsen over het hoofd zijn gezien en dat bij de tweede telling in enkele steden voorheen bezette slaapplaatsen onbezet bleken (zie hoofdstuk 4). De ruimtelijke verspreiding is weergeven in figuren 1 tot en met 3.

Tabel 1. Aantallen Halsbandparkieten per slaapplaats en gesommeerd per stad tijdens de simultaan georganiseerde tellingen van seizoen 2021/22. Steden staan in volgorde van grootste naar kleinste slaapplaatsen. Nultellingen staan in tabel 2.

Stad	Slaapplaats	18-dec	15-jan	Beschrijving	Langs water
Den Haag	Politiebureau Laak	3890	3382	Groepje bomen	Nee
	Conradkade	760	0	Bomenrij	Ja
	HMC Westeinde	0	735	Bomenrij	Ja
	Hofplaats	363	250	Bomenrij	Nee
	Raamweg	0	341	Bomenrij	Ja
		5013	**4708**		
Schiedam	Parkweg	2024	1238	Bomenrij	Ja
Rotterdam	Pernisserpark	1626	1578	Bomenrij	Ja
	Overschie	340	760	Bomenrij	Ja
		1966	**2338**		
Aalsmeer	Flora	310	1100	Bomenrij	Ja
Utrecht	Weerdbrug	948	832	Bomenrij	Ja
Amsterdam	Sixhaven	1028	0	Bomenrij	Ja
	Oosterpark	650	910	Bomenrij	Ja
	Noorderpark	0	903	Groepje bomen	Ja
	Bijlmerdreef	525	900	Bomenrij	Ja
	Jozef Israelskade	700	553	Bomenrij	Ja
	Plesmanlaan	608	362	Bomenrij	Ja
	Qparking Nassaukade	450	460	Bomenrij	Ja
	Nassaukade/2e Nassaustraat	180	60	Bomenrij	Ja
	Admiralengracht I	0	200	Bomenrij	Ja
	Admiralengracht II	0	150	Bomenrij	Ja
	Stadhouderskade	105	122	Bomenrij	Ja
		4246	**4620**		
Nieuw-Vennep	Venneperweg	904	1009	Bomenrij	Nee
Leiden	Lammenschanseweg	450	879	Bomenrij	Nee
	Pieter Bothstraat	700	300	Solitaire boom	Nee
		1150	**1179**		
Kudelstaart	Graaf Willemlaan	850	0	Bomenrij	Ja
Zaandam	Abraham Kloosstraat	834	0	Groepje bomen	Nee
	De Weer	0	780	Bomenrij	Ja
Purmerend	Purmer Zuid	265	716	Groepje bomen	Ja
	Groeneweg	0	52	Groepje bomen	Ja
		265	**768**		
Haarlem	Parkwijk	540	501	Bomenrij	Ja
	Europaweg	0	227	Bomenrij	Nee
		540	**728**		
Leiderdorp	Laan van Ouderenzorg	500	0	Bomenrij	Ja

Stad	Slaapplaats	18-dec	15-jan	Beschrijving	Langs water
	Van der Marckstraat	0	0	Bomenrij	Ja
Alphen a/d Rijn	Preludeweg	435	0	Bomenrij	Nee
Hendrik-Ido-Ambacht	Hoge Kade	0	405	Groepje bomen	Ja
Heemskerk	Sandenburglaan	0	340	Bomenrij	Ja
	De Baandert-Neksloot	330	0	Groepje bomen	Ja
Gouda	Park Atlantis	213	315	Groepje bomen	Ja
Alkmaar	Oudorp-Maasstraat	250	300	Groepje bomen	Ja
	Casimirstraat	240	270	Bomenrij	Ja
		490	**570**		
Woerden	Snel en Polanen	150	196	Bomenrij	Ja
Zoetermeer	Wilhelminapark	0	70	Groepje bomen	Ja
Wormerveer	Herman Gorterstraat	130	177	Bomenrij	Ja
Voorhout	Oosthout	47	62	Groepje bomen	Ja
	Overbosch	14	ng	Groepje bomen	Nee
		61	**62**		
Hoorn	Astronautenweg	ng	34	Bomenrij	Ja
	Vriendschapslaan	ng	8	Groepje bomen	Nee
			42		
Noordwijk	Weteringkade	ng	18	Groepje bomen	Ja
Castricum	Henri Dunantstraat	0	17	Bomenrij	Nee
Veldhoven	Severinus	ng	13	Groepje bomen	Nee
	Hulst	4	0	Bomenrij	Nee
Eindhoven	Engelsbergen	8	0	Bomenrij	Ja
Sassenheim	Park Rusthoff	3	0	Groepje bomen	Ja
TOTAAL		**21374**	**21525**		

Den Haag is nog steeds het belangrijkste bolwerk voor de Halsbandparkiet in Nederland, met *ca.* 23% van de landelijke aantallen, gevolgd door Amsterdam (21%), Rotterdam (11%), Schiedam (9%) en Utrecht, Leiden, Aalsmeer en Nieuw-Vennep (ieder ca. 5%). Kleinere aantallen kwamen uit Kudelstaart (4%), Zaandam (4%), Purmerend (3%) en Haarlem (3%). Slaapplaatsen van meer dan 100 exemplaren werden voorts gemeld uit Leiderdorp, Alphen aan de Rijn, Hendrik-Ido-Ambacht, Heemskerk, Gouda, Alkmaar, Woerden en Wormerveer. Buiten de Randstad zijn de aantallen nog steeds erg beperkt: omgeving Eindhoven is de enige conglomeratie waar er meer dan 10 zijn gemeld.

Karakterisering slaapplaatsen

Als naar de karakterisering (Tabel 1) van de slaapplaatsen wordt gekeken, zijn bomenrijen nog steeds favoriet: bijna twee derde (38/57) van alle tot nu toe gevonden bezette slaapplaatsen bevond zich in een bomenrij (tabel 2). De overige zitten in kleine bosjes of incidenteel in solitaire bomen. Minstens zo opvallend is dat de meeste slaapplaatsen langs wateren liggen (>75%). Het gaat daarbij niet om grote wateroppervlaktes, maar smalle watergangen zoals grachten, sloten, vaarten en vijvers. Opvallend is dat de meeste slaapplaatsen in bladverliezende bomen te vinden waren, terwijl in Eindhoven één kleine slaapplaats in een altijdgroene Hulst aanwezig was.

Beschrijving locaties per stad

Voor beide tellingen van het seizoen 2021/22 heeft in meer of mindere mate voorwerk plaatsgevonden in de verschillende steden. Vooral in de steden waar traditioneel veel slaapplaatsen te vinden waren, was dit voorwerk essentieel om na een telhiaat van zeven jaar vast te stellen waar slaapplaatsen van Halsbandparkieten zich bevonden en om voorverzamelplaatsen te scheiden van werkelijke slaapplaatsen. Voor het laatste is het daarbij essentieel om tot het laatste licht te blijven tellen, omdat Halsbandparkieten vaak pas net voor donker doorvliegen naar de slaapplaats. We geven hieronder, per stad, een korte beschrijving de locaties en het verrichte voorwerk, mede ter documentatie ten behoeve van eventuele toekomstige tellingen. Daarnaast rapporteren we in tabel 2 nultellingen per locatie.

Den Haag

Voor de decembertelling zijn oproepjes gedaan

via de Vogelwerkgroep den Haag en Haagse Vogelbescherming, voor zowel tellers als de locaties van nog onbekende slaapplaatsen. In Den Haag zijn alle voormalige bekende slaapplaatsen in de vier weken voor de decembertelling bezocht. Ook andere veelbelovende locaties (kanalen met bomenrijen, parken met water) zijn bezocht. Hierbij is gevonden dat de grote aantallen die vroeger rond de Hofvijver sliepen, zich nu vooral in de omgeving van het politiebureau Laak ophouden. Slechts twee van de vele locaties die tijdens het voorwerk werden bezocht herbergden daadwerkelijk slaapplaatsen. Vogels die bij de Conradkade sliepen bleken bij de tweede telling verhuisd te zijn naar de slaapplaats bij het HMC Westeinde, waar bij de eerste telling geen vogels aanwezig bleken. Bij deze twee slaapplaatsen is het dus gezien de sterke mate van uitwisseling extra van belang om simultaan te tellen. In Voorburg, Rijswijk, Leidschendam en Wassenaar is gezocht naar slaapplaatsen, maar in deze steden zijn alleen nultellingen verricht. Vogels uit Zoetermeer (die voorheen in Den Haag sliepen) en uit Delft slapen in Schiedam.

Utrecht

Bij de enige bekende bezette slaapplaats in Utrecht, die van de Weerdbrug, zijn de kadebomen tot en met de Adelaarsstraat en de Noorderstraat en de Viebrug bekeken. Beide keren is ook de Adikade met de verrekijker gecheckt, vanaf de Bilitonkade. Tijdens hardlooprondes is de Rode Brug gecheckt. Daar waren geen sporen van parkieten te zien. Langs de Vecht westwaarts waren geen aanwijzingen voor slapers. Het oostelijke deel van Overvecht is in de week voorafgaand aan de tellingen bekeken. Er waren hier echter geen aanwijzingen voor parkieten. Een melding van verzamelende parkieten bij de ingang van het KNMI in De Bilt is op 23 december gecheckt: geen parkieten. In de week voor de telling in december is door een groot deel van Woerden gefietst en de parkieten op de eerder gemelde plek gevonden en geteld. Ze waren eerst nog even vertrokken door vuurwerk, maar op de teldatum weer aanwezig. Een eerdere check van deze plek op 10 november leverde nog geen parkieten op.

Alle bekende winterslaapplaatsen van Utrecht zijn gecheckt. Er is echter niet gewerkt met uitgebreide zoekgebieden in de stad. Van een vlakdekkende telling is dus geen sprake. Wel is er een de appgroep Waarnemingen Utrecht een oproep onder 251 vogelaars in de provincie gedaan om slaapplaatsen te melden. Dat leverde de verzamelplek in De Bilt op.

Haarlem

Omdat één van de tellers een kunstproject organiseert rond de slaapplaats, komt ze regelmatig bij de slaapplaats. We wisten daardoor dat de slaapplaats langs het fietspad tussen Parkwijk en Zuiderpolder nog bezet was. Een andere teller werkt vlakbij de Europaweg, waar op 13 januari zo'n 100 halsbandparkieten werden gevonden. Enkele andere slaapplaatsen, incl. de Zomervaart en het Bolwerk, zijn gecontroleerd, maar leverden geen slapende parkieten op.

Rotterdam e.o.

De (hoofd)slaapplaatsen in Schiedam, Rotterdam-Overschie en Maashaven zijn simultaan geteld. Daarnaast is de slaapplaats in Hendrik-Ido-Ambacht geteld. Deze bleek in december alleen als een voorverzamelplek te fungeren. In januari sliepen hier wel parkieten. Hiermee zijn alle bekende slaapplaatsen in Rotterdam en het eiland IJsselmonde (Hoogvliet, Ridderkerk, Barendrecht, gemeente Albrandswaard, Zwijndrecht, HIA) geteld.
Belangrijke voorverzamelplekken in Rotterdam-Pernis, Rotterdam-Zuid en Rotterdam-Crooswijk zijn allen gecontroleerd. Verder is in Spijkenisse gezocht naar nieuwe slaapplaatsen. Deze zijn niet gevonden; alle vogels vlogen richting Hoogvliet (en dus naar Schiedam). Navraag bij de KNNV afd. Voorne leerde dat zij geen aanwijzingen hebben voor een slaapplaats. De parkieten ten westen van Spijkenisse vliegen naar Schiedam (ons inziens erg ver) of naar een onbekende slaapplaats ten noorden van de Nieuwe Waterweg.

In de Hoeksche Waard zijn geen slaapplaatsen. Op verschillende punten zijn wel vogels waargenomen die naar bovenstaande slaapplaatsen vliegen. In de Alblasserwaard is ook geen slaapplaats bekend. We zien hier de parkieten naar Hendrik-Ido-Ambacht of Rotterdam vliegen. De situatie in Dordrecht is nog steeds een beetje onzeker, maar ook vanuit deze stad zien we nog steeds parkieten oversteken naar HIA. Vogels uit Hoek van Holland en het Westland vliegen naar Schiedam om te overnachten.

Amsterdam

In Amsterdam zijn de bekende slaapplaatsen door een team van tellers bezocht. Hierbij is in verschillende stadsdelen bijzondere aandacht geschonken aan het vinden van nieuwe slaapplaatsen op mogelijk geschikte locaties. Zo is door een teller de Hortus Botanicus en het Frederiksplein in de gaten gehouden en is ook in Amstelveen gekeken. Geen van deze plekken leverde echter Halsbandparkieten op. Posten in Ouderkerk aan de Amstel leverde eveneens een nultelling op. Ook in Amsterdam-Zuidoost is door een teller specifieke telinspanning geleverd om parkietenslaapplaatsen te vinden; die werden niet gevonden. Rondvragen en aanvullend onderzoek leverde wel nieuwe slaaplocaties op langs de Nassaukade en langs de

Tabel 2. Nultellingen gerealiseerd tijdens voorwerk voor de Halsbandparkietentellingen in 2021/22. In sommige gevallen gaat het niet om specifieke locaties, maar om gebieden.

Stad	Locatie	18-dec	15-jan
Den Haag	Veenendaalkade	0	ng
	Zuiderpark	0	ng
	Noordwest-Buitensingel	0	ng
	Veenkade	0	ng
	Houtzagerssingel	0	ng
	Hooftskade	0	ng
	Pletterijkade	0	ng
	Paleistuin	0	ng
	Korte Voorhout	0	ng
	Schenkkade	0	ng
	Corbulopark	0	ng
	Overburgkade	0	ng
	Noteboompark	0	ng
	Vreugd en Rust	0	ng
Rijswijk	Park Overvoorde	0	ng
Rotterdam	Gordelpad	0	0
	Crooswijk	0	0
	Zuid	0	0
	Pernis	0	0
Spijkenisse		0	0
Hoeksche Waard		0	0
Alblasserwaard		0	0
Dordrecht		0	0
Aalsmeer	Hornmeer	0	ng
	Stokkenland	0	ng
Edam		0	ng
Krommenie	Snuiverstraat	0	0
Utrecht	Adikade	0	0
	Rode Brug	0	0
	Zamenhofdreef	0	0
	Marnedreef	0	0
	Moldaudreef	0	0
Amsterdam	Frederikplein	0	0
	Vondelpark	0	0
	Hortus	0	0
	Zuidoost	0	ng
Amstelveen		0	ng
Ouderkerk aan de Amstel		0	ng
Weesp	Theetuin	0	0
Leiden	Zwembad de Zijl	0	0
	Stevenshof	0	0
	Ter Wadding	0	0
	Park Adegeest	0	0
	De Horsten	0	0
Monster	NAM-locatie	0	0
Haarlem	Boerhavewijk	0	0
	Kennemerbrug	0	0
	Zomervaart	0	0
	Belastingkantoor	0	0
Alphen a/d Rijn	Bunkertje WOII	0	ng
	Islamitische School	0	ng
Veldhoven	Hondsberg	0	0
	Heikant	0	0
	Rundgraaf	0	0
Eindhoven	Genderpark	0	0
Groningen	Noorderplantsoen	0	0

Admiralengracht. Vooronderzoek leverde een slaapplaats van Halsbandparkieten op in Kudelstaart en in Aalsmeer. Tijdens de tweede telperiode bleken de vogels van Kudelstaart in Aalsmeer te slapen.

Zaanstad

In Zaanstad heeft een aantal uren voorwerk plaatsgevonden om kansrijke plekken af te speuren naar parkietenslaapplaatsen. Op de website van de Vogelbeschermingswacht Zaanstreek en in het verenigingsblad De Kieft zijn oproepjes gedaan voor locaties van slaapplaatsen. Dit heeft voor Krommenie geen slaapplaatsen opgeleverd, maar voor Wormerveer wel. De slaapplaats in Zaandam in de wijk Poelenburg is een bekende locatie.

Edam

In Edam zijn vogels tijdens de aanloop naar de decembertelling gevolgd, waarbij is vastgesteld dat deze naar Purmerend vlogen. Er is geen slaapplaats in Edam gevonden.

Alphen aan den Rijn

In Alpen zijn voormalige slaapplaatsen bezocht voor de decembertelling, waarbij geen slaapplaatsen zijn aangetroffen. Een teller heeft toen doorgezocht tot een slaapplaats is gevonden in Alphen op een nieuwe locatie. Op deze locatie waren in januari geen vogels meer aanwezig en onduidelijk is waar deze vogels in januari hebben geslapen.

Leiden e.o.

In Leiden zijn verschillende voormalige slaapplaatsen bezocht, waarbij op meerdere plekken nultellingen zijn uitgevoerd op beide teldata. Zwembad de Zijl, een voormalig onbekende slaapplaats, bleek op beide teldata in ieder geval alleen een voorverzamelplaats te zijn.

Noord-Brabant

Op verscheidene veelbelovende locaties in Eindhoven en Veldhoven, inclusief een locatie waar in het broedseizoen een nest van Halsbandparkiet

is aangetroffen, is gespeurd naar slapende Halsbandparkieten (totaal ongeveer 10 uren inspanning). Dit leverde op meerdere plekken nultellingen op, op beide teldata. In Den Bosch, Breda en Tilburg is elk ongeveer 3 uren gezocht naar geschikte slaapplaatsen, waarbij in Den Bosch geen vogels gezien zijn, en in Breda en Tilburg wel, maar geen slaapplaatsen werden ontdekt.

Groningen

In Groningen zijn op beide teldata Grote Alexanderparkieten gevonden in het Noorderplantsoen, maar geen Halsbandparkieten. Gezien totaalaantallen in de NDFF ligt het niet voor de hand dat er slapende vogels gemist zijn.

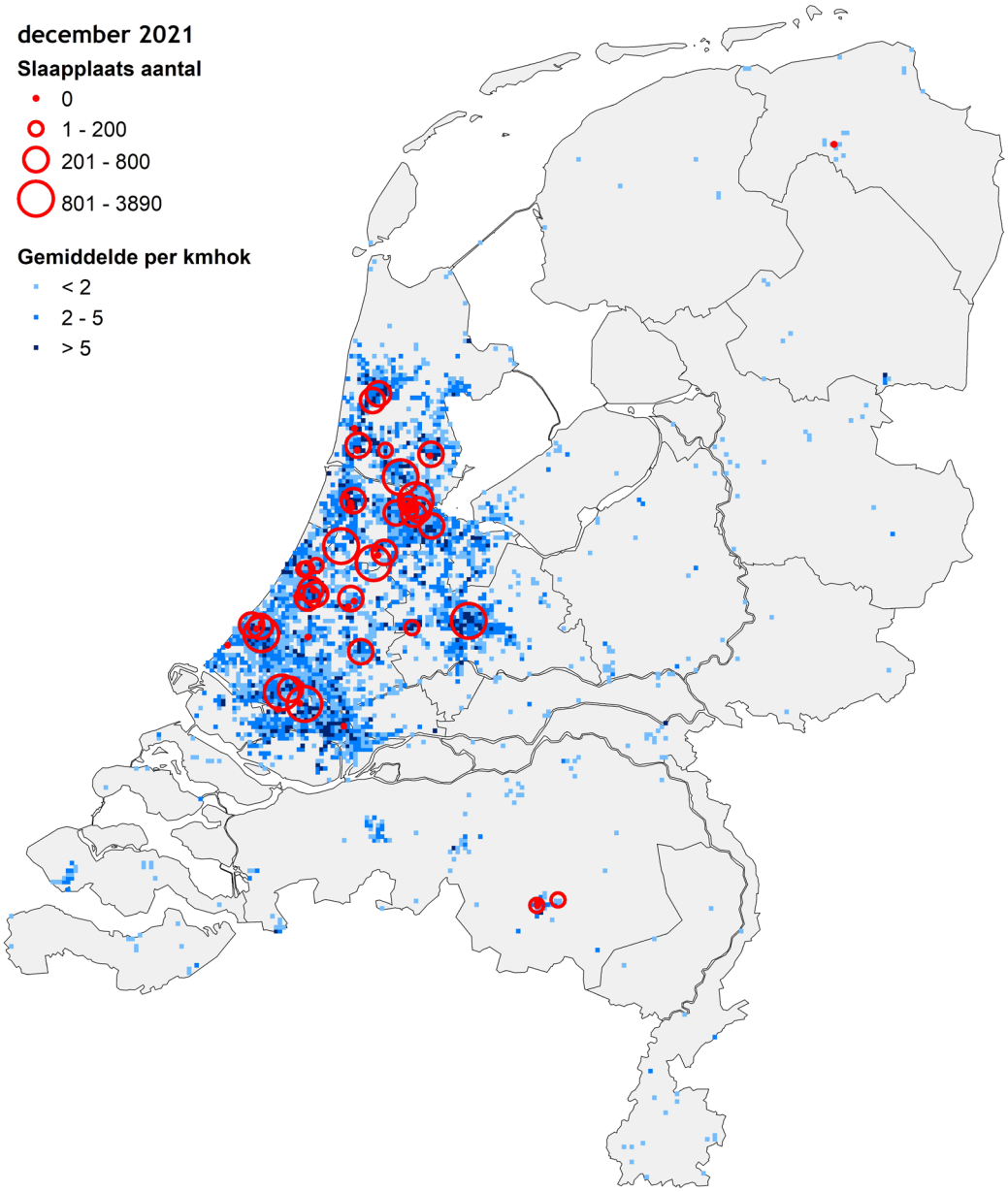

Figuur 1. Ligging en omvang van slaapplaatsen van Halsbandparkieten op 15-21 december 2021. Blauw geeft een indicatie van de verspreiding en talrijkheid van de soort overdag, wanneer ze een veel groter gebied benutten om te foerageren, op basis van losse waarnemingen per kilometerhok in 2018-2021 (bron: NDFF/PTT). Slaapplaatsen/gebieden die in het gehele seizoen 2021/22 nullen opleverden zijn niet allemaal weergegeven.

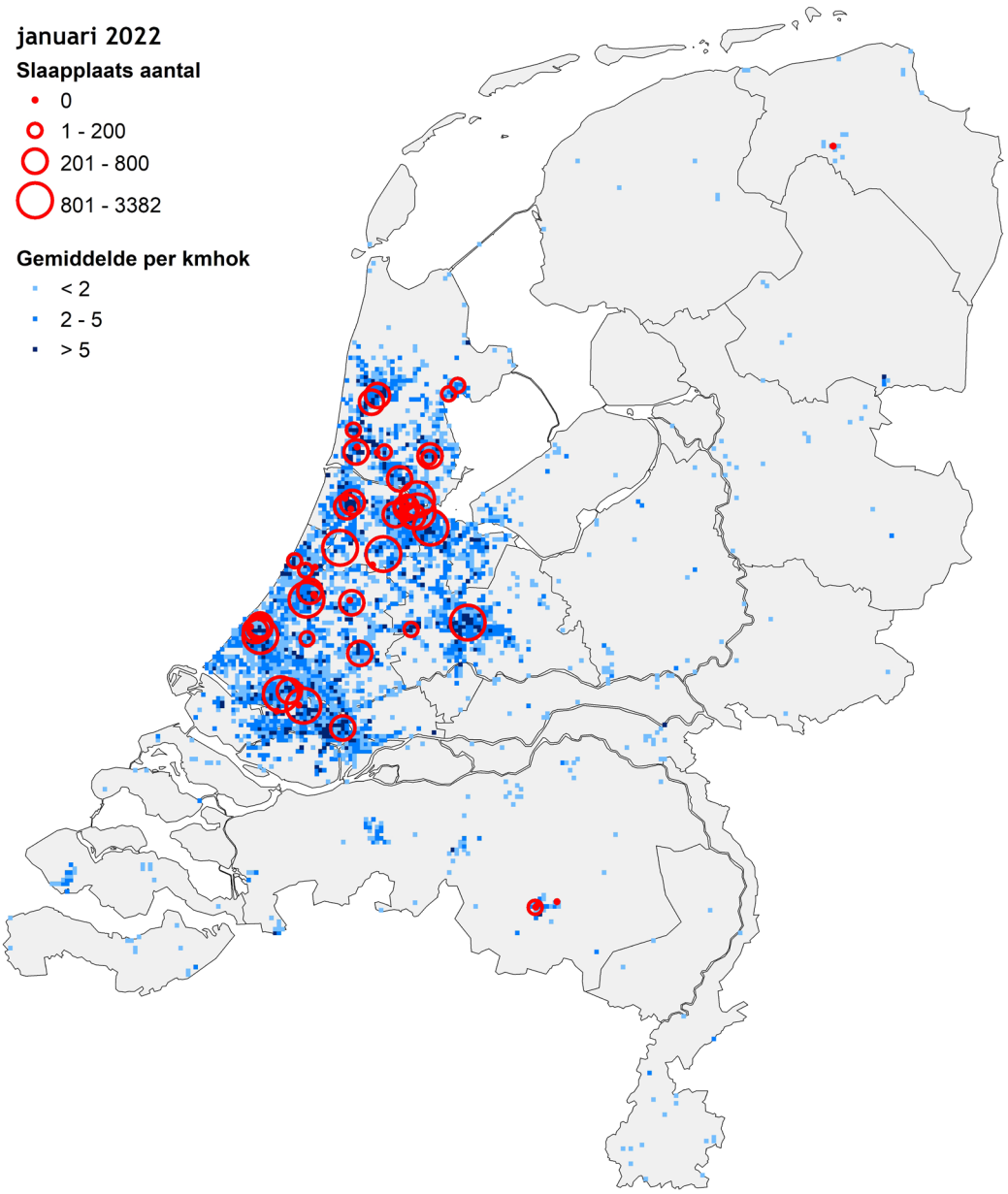

Figuur 2. Ligging en omvang van slaapplaatsen van Halsbandparkieten op 12-18 januari 2022. Blauw geeft een indicatie van de verspreiding en talrijkheid van de soort overdag, wanneer ze een veel groter gebied benutten om te foerageren, op basis van losse waarnemingen per kilometerhok in 2018-2021 (bron: NDFF/PTT). Slaapplaatsen/gebieden die in het gehele seizoen 2021/22 nullen opleverden zijn niet alle weergegeven.

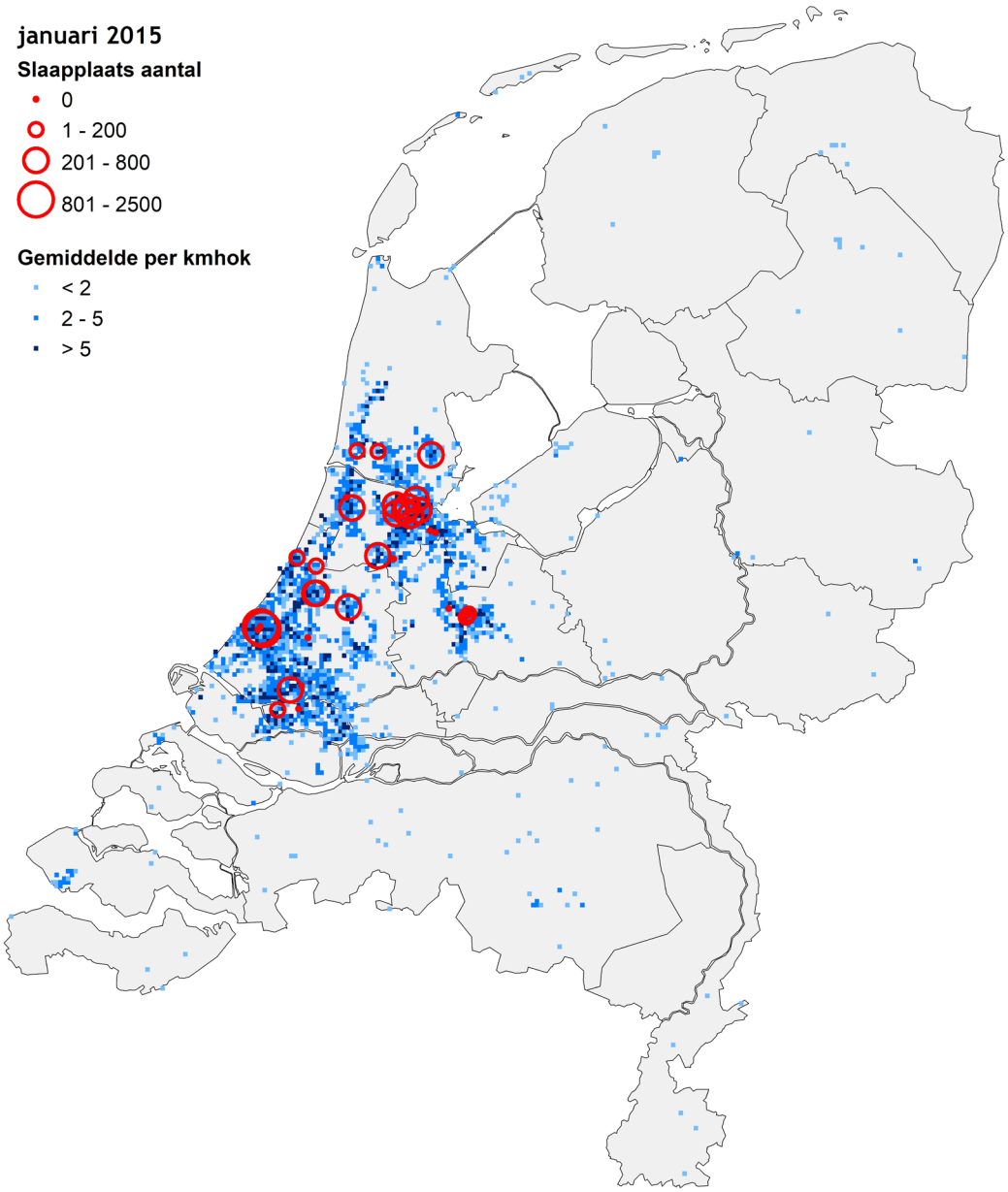

Figuur 3. Ligging en omvang van slaapplaatsen van Halsbandparkieten in januari 2015. Blauw geeft een indicatie van de verspreiding en talrijkheid van de soort overdag, wanneer ze een veel groter gebied benutten om te foerageren, op basis van losse waarnemingen per kilometerhok in 2018-2021 (bron: NDFF/PTT). Slaapplaatsen/gebieden die in het gehele seizoen 2014/15 nullen opleverden zijn niet alle weergegeven.

6. Discussie

Vergelijking met eerdere tellingen

In tabel 3 zijn de maxima (afgerond) per winterseizoen weergegeven, zoals verzameld tijdens de landelijke simultaantellingen in het verleden, uitgesplitst per stad.

De eerste landelijke simultaantelling van slaapplaatsen van Halsbandparkieten vond plaats op 12 november 2004 (van Diek 2005). Er werden toen 5400 exemplaren geteld. Vijf jaar later, in januari 2010, werden in totaal 9800 Halsbandparkieten geteld, en weer twee jaar later, in 2011/12, werd de grens van 10.000 vogels gepasseerd (11.700). Reconstructies op basis van tellingen buiten de simultane telperiodes lijken erop te wijzen dat ook in 2009/10 en 2010/11 al ruim 10.000 vogels aanwezig waren (enkele kleine slaapplaatsen gemist; Klaassen & van Kleunen 2012). Opvallend is dat de spectaculaire toename tussen 2004 en 2009 in de periode 2010-2015 niet doorzette, maar dat er sinds 2015 weer bijna een verdubbeling is opgetreden in de aantallen Halsbandparkieten. De pas op de plaats bleek dus maar tijdelijk, en in de afgelopen zeven jaar heeft de Halsbandparkiet weer een grote sprong voorwaarts gemaakt in aantal en verspreiding. Wat hiervan precies de oorzaak is, is onduidelijk maar dergelijke

Tabel 3. Maximum aantal Halsbandparkieten op slaapplaatsen in Nederland vastgesteld tijdens simultane landelijke tellingen, uitgesplitst per stad, in 2004/05 (van Diek 2005), 2009/10 (Klaassen & Hustings 2010), 2010/11 (Klaassen 2011), 2011/12 (Klaassen & van Kleunen 2012), 2012/13 (Klaassen 2013), 2013/14 (Klaassen 2014), 2014/15 (Klaassen 2015) en 2021/22 (dit rapport). Aantallen zijn afgerond.

Seizoen	2004/05	2009/10	2010/11	2011/12	2012/3	2013/14	2014/15	2021/22
Telmaand	november	januari	januari	januari	december	december	januari	januari
Amsterdam	1800	3800	3500	5300	3800	4100	2800	4620
Den Haag	3200	5000	3900	4500	3900	3200	3600	4710
Utrecht	0	69	220	0	310	210	190	830
Rotterdam	280	540	1200	1100	1600	1200	440	3580
subtotaal	**5280**	**9409**	**8820**	**10900**	**9610**	**8710**	**7030**	**13740**
Haarlem	67	410	440	410	400	540	500	730
Aalsmeer	0	0	130	160	370	310	340	1100
Maarssenbroek	0	?	?	130	0	0	0	0
Purmerend	0	0	45	96	130	220	320	770
Leiderdorp	60	0	0	0	63	160	700	0
Alphen aan den Rijn	0	0	0	0	0	200	330	0
Sassenheim	?	?	?	?	?	?	35	0
Noordwijk	?	?	?	?	?	?	42	18
Krommenie	?	?	?	?	?	?	75	0
Rijswijk	?	?	?	?	?	?	110	0
Heemskerk	?	?	?	?	?	?	110	340
Nieuw-Vennep	?	?	?	?	?	?	?	1010
Leiden	?	?	?	?	?	?	?	1180
Zaandam	?	?	?	?	?	?	?	780
Hendrik-Ido-Ambacht	?	?	?	?	?	?	?	405
Gouda	?	?	?	?	?	?	?	315
Alkmaar	?	?	?	?	?	?	?	570
Woerden	?	?	?	?	?	?	?	200
Zoetermeer	?	?	?	?	?	?	?	70
Wormerveer	?	?	?	?	?	?	?	180
Voorhout	?	?	?	?	?	?	?	60
Hoorn	?	?	?	?	?	?	?	40
Castricum	?	?	?	?	?	?	?	17
Veldhoven	?	?	?	?	?	?	?	13
subtotaal	**127**	**410**	**615**	**796**	**963**	**1430**	**2562**	**7798**
totaal	**5400**	**9800**	**9400**	**11700**	**10600**	**10100**	**9600**	**21538**

plateaufases komen vaak voor in expansieprocessen van nieuwkomers aan de grenzen van hun (secundaire) areaal. Toegenomen gemiddelde temperaturen in februari, wanneer de voedselbeschikbaarheid voor de Halsbandparkiet op het laagst is, zou een rol kunnen spelen (verbeterde winteroverleving). Februaritemperaturen waren lager dan gemiddeld in 2012 en 2013, maar sinds 2018 zijn de gemiddelde wintertemperaturen ruim bovengemiddeld.

In vrijwel alle stedelijke kernen is groei opgetreden. Van de meerjarig getelde steden kent Den Haag het laagste gemiddelde groeicijfer sinds 2004/05 (9%), gevolgd door Amsterdam (24%), Aalsmeer (74%), Purmerend (81%), Haarlem (83%), Rotterdam (incl. Schiedam, 125%), en Utrecht (128%). Vooral tussen 2014/15 en 2021/22 is er spectaculaire groei opgetreden, variërend van 31% in den Haag tot 714% in de regio Rotterdam. Hoewel niet uit te sluiten is dat in verschillende dorpen en steden waar voorheen niet geteld is, toch Halsbandparkieten voorkwamen, zijn de aantallen in enkele van de kleinere kernen ook ronduit spectaculair: meer dan 1000 vogels in Nieuw-Vennep en Leiden en 780 in Zaandam.

Als we de groei in de vier grote steden Amsterdam, Utrecht, Den Haag en Rotterdam vergelijken met de groei in de kleinere kernen van de Randstad, dan zien we dat de spectaculaire groei eigenlijk overal heeft plaatsgevonden, behalve in Den Haag en Amsterdam (Fig. 4), conform het beeld dat voortkomt uit PTT-tellingen. Hier zijn de aantallen sinds 2015 weliswaar zijn toegenomen, maar op de lange termijn lijkt er sprake te zijn van stagnatie van de groei, mogelijk doordat de draagkracht in deze gebieden is bereikt. Dergelijke verklaringen kunnen in de loop der jaren echter door de werkelijkheid worden achterhaald: in eerdere rapportages werd geopperd dat stagnatie zich ook in Rotterdam voordeed, maar daar lijkt inmiddels geen sprake meer van en zet de groei door. Rotterdam en Utrecht, net als een hele reeks kleinere gemeenten, lijken dus groeikernen te zijn, wellicht aangevuld vanuit de kernen Amsterdam en Den Haag. Aantallen in stedelijke kernen aan de periferie (sommige hiervan zijn nieuw bezet sinds 2014/15) van de slaapplaatsverspreiding van de soort zijn vooralsnog klein (bijv. 40 in Hoorn, 17 in Castricum), maar hebben de potentie om net als andere kleine kernen forsere aantallen te herbergen. Het verdient daarom aanbeveling de aantallen in de komende periode intensiever te volgen dan in de afgelopen periode is gebeurd. Op die manier kunnen ook eventuele sprongen in verspreiding, bijvoorbeeld vanuit de Randstad naar het oosten of zuiden, en vanuit de nieuwe verspreidingskernen elders in het land en vanuit België en Duitsland, nauwgezet worden gevolgd.

Het aantal slaapplaatsen dat gelijktijdig in gebruik was, bedroeg 22 in 2014/15. Dat aantal nam vervolgens jaarlijks toe (6 in 2009/10, 9 in 2010/11, 11 in 2011/12, 17 in 2012/13, 18 in 2013/14) tot minimaal 41 in 2021/22. Het lijkt erop dat bij kolonisatie van nieuwe gebieden in eerste instantie nog wordt overnacht op de tot dan toe gebruikte slaapplaatsen (in de grote steden), en pas na een of enkele jaren in het nieuw gekoloniseerde gebied een nieuwe slaapplaats wordt gevestigd. Dit was bijvoorbeeld het geval in Purmerend (voorheen Amsterdam-Noord), Leiderdorp en Leiden (voorheen Den Haag) en recent in Alphen aan den Rijn, Nieuw-Vennep, Hendrik-Ido-Ambacht, Gouda, Woerden, Wormerveer, Voorhout, Hoorn, Castricum, Noordwijk, Heemskerk en Zoetermeer. In sommige gebieden lijkt het aantal slaapplaatsen niet toe te nemen of zelfs af te nemen (Den Haag, Utrecht), maar dit kan een tijdelijke situatie zijn. Bij de laatste twee tellingen is nogmaals gebleken dat parkieten regel-

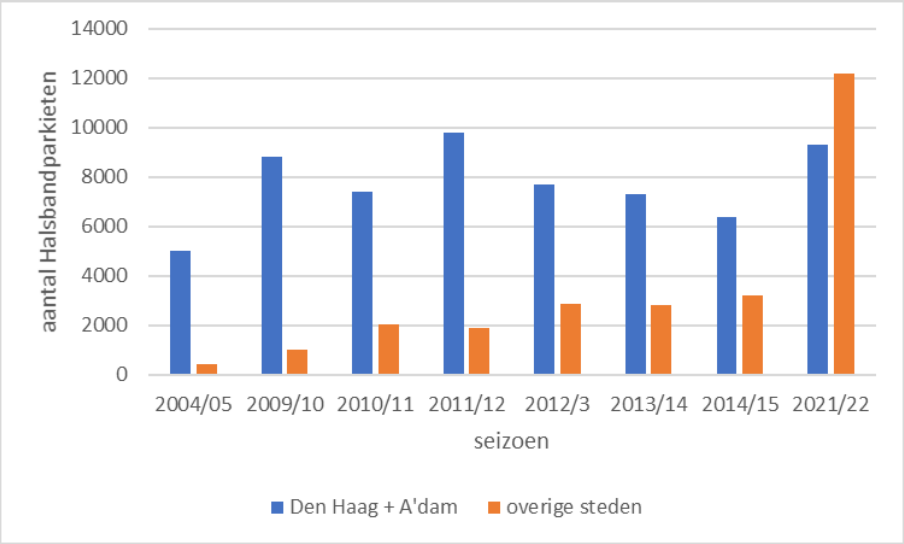

Figuur 4. Ontwikkeling van de aantallen Halsbandparkieten op slaapplaatsen in bolwerken Amsterdam en Den Haag (blauwe balken) en de overige steden (oranje balken). In de seizoen 2005/06 t/m 2008/09 en 2015/16 t/m 2020/21 zijn geen tellingen uitgevoerd

matig van slaapplaats wisselen. Veertien slaapplaatsen zijn bij de ene telling onbezet geweest en bij de andere bezet, wat duidt op het belang van het in de gaten houden van alle mogelijke slaapplaatsen.

Seizoensverloop

Over het aantalsverloop van Halsbandparkieten gedurende het jaar is niet veel bekend, maar de aantallen zijn het hoogst in de zomer, na het broedseizoen, als de uitgevlogen jongen de populatie aanvullen (o.a. Project Parakeet 2011). Frequente tellingen in Haarlem in voorjaar 2014 lieten fraai zien dat de aantallen op de slaapplaats fors toenemen na uitvliegen van de jongen en bijna het dubbele bedragen van de wintermaxima. Tussen 5 mei en de tweede helft van juni nam het aantal getelde vogels op de slaapplaats toe van 432 tot maximaal 937 exemplaren (van Wieringen 2014). Dat de Nederlandse tellingen in de winter plaatsvinden, heeft vooral een praktische reden. Het ontbreken van bladeren maakt het tellen dan immers gemakkelijker. Vanaf seizoen 2011/12 worden twee tellingen georganiseerd, in december en januari. In 2014/15 is noodgedwongen alleen een telling in januari uitgevoerd. Tot nu toe blijken de aantallen van de twee tellingen per seizoen te kunnen variëren. In 2011/12 leverde de decembertelling aanzienlijk minder vogels op dan een maand later (Klaassen & van Kleunen 2012). In 2012/13 en 2013/14 was het precies andersom, terwijl in 2021/22 het aantal op beide teldata sterk vergelijkbaar was. Het is nog speculeren wat de oorzaak is, maar mogelijk spelen weersomstandigheden een rol, waarbij extreem zacht weer tot minder sterke concentratie zouden kunnen leiden. Een factor van betekenis kan ook zijn dat een onbekend deel van de volwassen, geslachtsrijpe vogels de nacht doorbrengt in hun nesthol, en niet op de gezamenlijke slaapplaats. In de tweede helft van de winter zou dit aandeel logischerwijs toe kunnen nemen vanwege het naderende broedseizoen, al is dit nooit systematisch onderzocht. In de aanloop naar de telling van januari 2022 zijn op verschillende locaties vogels gezien die al naar nestholtes op zoek waren. Dat de aantallen tussen de twee tellingen van het seizoen 2021/22 nauwelijks verschillen kan wellicht duiden op het feit dat de meeste vogels landelijk, of in elk geval op de bekende slaapplaatsen, goed en nagenoeg volledig in beeld zijn. Toch lijkt het vrijwel onvermijdelijk dat een klein aantal vogels onopgemerkt is gebleven.

Europese context

In veel Europese landen is in 2015 voor het laatst een landelijke schatting van het aantal Halsbandparkieten gemaakt. Koploper was toen nog Groot-Brittannië, met >32.000 vogels alleen al in Londen, gevolgd door Duitsland en België, ieder met *ca.* 10.000 vogels, 9.000 in Italië, 7.500 in Frankrijk, 3.000 in Spanje en 800 in Portugal (EBBA2). Waarschijnlijk zijn de aantallen in een deel van die landen sindsdien toegenomen, maar duidelijk is hoe dan ook dat Nederland een heus bolwerk is voor de soort in Europa, net als voor veel andere vogelexoten (Keller *et al.* 2009).

Halsbandparkieten op de slaapplaats in Gouda, 16 januari 2022. Foto: Hans van Gasteren

7. Grote Alexanderparkiet

Vooral in Amsterdam komt naast de Halsbandparkiet ook de nauwe verwant de Grote Alexanderparkiet voor, waar deze twee soorten dezelfde slaapplaatsen delen. Als er voldoende daglicht is en de invliegende aantallen overzichtelijk zijn, kunnen Grote Alexanderparkieten worden herkend aan hun formaat en roep. De Grote Alexanderparkiet arriveert eerder op de slaapplaats dan de Halsbandparkiet (van Groen 2012, van Groen 2017), zo bleek ook bij de tellingen in december 2021 en januari 2022. Naar schatting is 90% van de Grote Alexanderparkieten al aanwezig als de eerste Halsbandparkieten verschijnen. In het verleden sliepen de Grote Alexanderparkieten ook wel op een aparte slaapplaats op het 's Gravesandeplein, in de buurt van het Oosterpark, maar meestal maken beide soorten gebruik van de zelfde bomen. Wanneer er meer overlap in aankomst zou zijn ligt onderschatting van het aantal Grote Alexanderparkieten op de loer. Op de slaapplaats in het Oosterpark sliepen de Grote Alexanderparkieten in twee bomen. Later kwamen daar Halsbandparkieten bij, ook in aangrenzende bomen. Idealiter wordt speciaal voor de Grote Alexanderparkieten een extra telling georganiseerd, om een goede aantalsbepaling te waarborgen. Zo´n telling is geheel gericht op Grote Alexanderparkieten, waarbij de Halsbandparkieten dan even geen aandacht krijgen (Klaassen & van Kleunen 2012). In 2012/13 is voor het eerst zo'n telling uitgevoerd, op 27 januari 2013. In 2013/14 vond zo'n speciale telling plaats op 26 januari 2014 en in 2014/15 op 30 januari 2015. In het seizoen 2021/22 zijn Grote Alexanderparkieten geteld één dag voor de Halsbandparkieten, d.w.z. op vrijdag 17 december en 14 januari. Bij de andere tellingen voor Halsbandparkieten werd overigens ook gelet op de aanwezigheid van Grote Alexanderparkieten. Vooraf was bekend dat in Amsterdam en Haarlem Grote Alexanderparkieten konden worden verwacht. In Amsterdam wordt uitsluitend in het Oosterpark geslapen, en deze slaapplaats wordt buiten de georganiseerde tellingen ook regelmatig geteld. Zo werden op 4 januari 2021 480 Grote Alexanderparkieten op de slaapplaats in het Oosterpark geteld (persoonlijke mededeling F. van Groen).

Ook in 2021/22 werden in Amsterdam hoofdzakelijk in het Oosterpark Grote Alexanderparkieten vastgesteld. Tijdens de speciale telling op 17 december werden daar 580 vogels geteld en op 14 januari een identiek aantal. Ook werd er in de Amsterdamse Sixhaven een tweetal waarschijnlijk voorverzamelende Grote Alexanderparkieten geteld op 15 januari, die hoogstwaarschijnlijk naar de slaapplaats in het Oosterpark zijn doorgevlogen. In Haarlem werden geen Grote Alexanderparkieten aangetroffen. Wel kent Haarlem recente waarnemingen van kleine groepjes overdag foeragerende vogels. Onduidelijk

Grote Alexanderparkiet landend op slaapplaats Oosterpark, 15 januari 2022. Foto: Harvey van Diek

Tabel 4. Maximum aantal Grote Alexanderparkieten in Nederland, behaald tijdens simultane slaapplaatstellingen en aangevuld met losse tellingen, uitgesplitst per stad.

Stad	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2021/22
Amsterdam	50	64	65	59	142	145	580
Haarlem	8	4	0	0	3	0	0
Heerenveen	0	0	0	0	0	0	5
Nunspeet	0	0	0	0	0	0	3
Groningen	0	0	0	0	0	0	3
Totaal	**58**	**68**	**68**	**59**	**145**	**145**	**591**

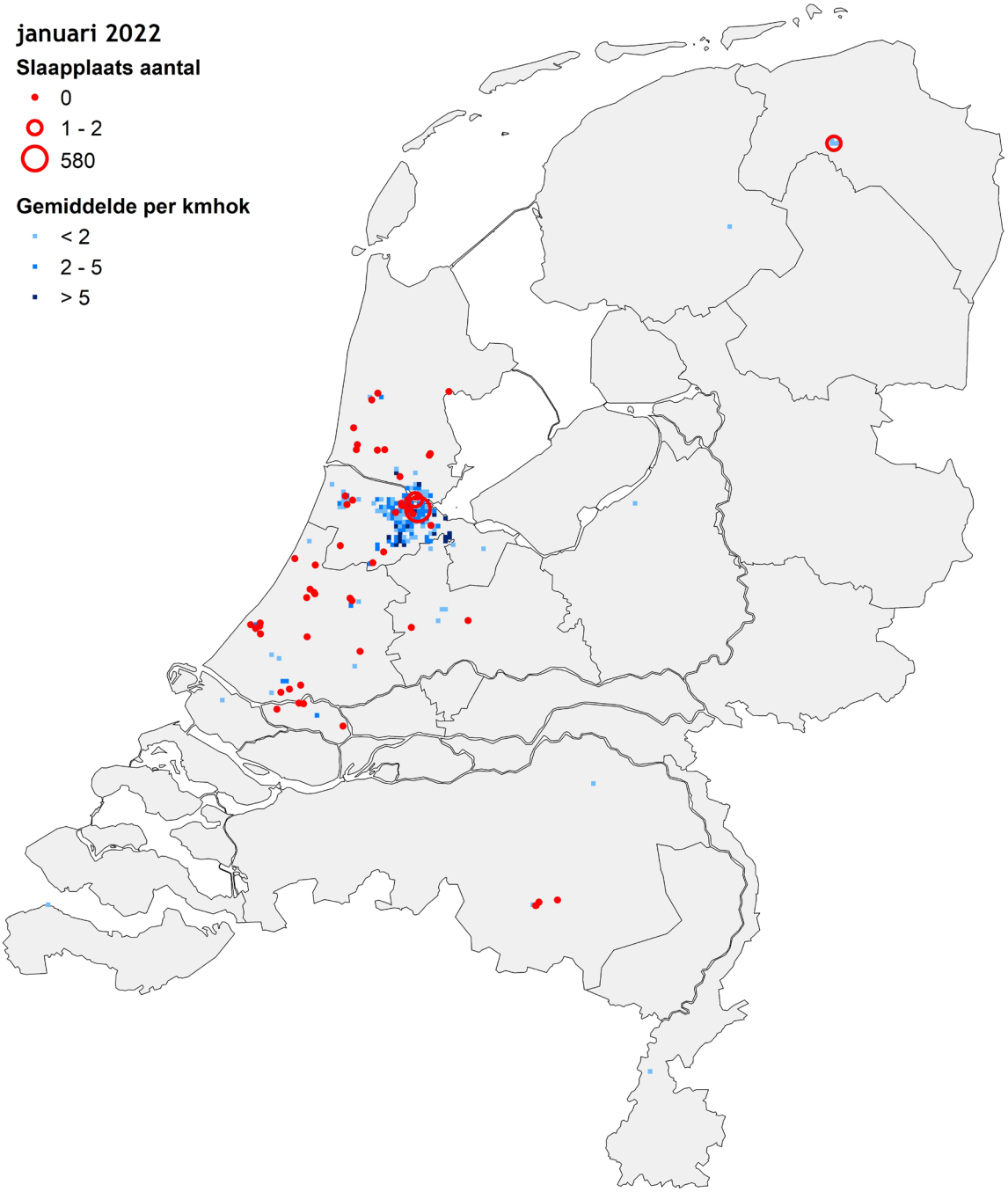

Figuur 5. Ligging en omvang van slaapplaatsen van Grote Alexanderparkiet tijdens seizoen 2021/22 (weergegeven is maximum van januaritelling, decembertelling vrijwel identiek). Blauw geeft een indicatie van de verspreiding en talrijkheid van de soort overdag, wanneer ze een veel groter gebied benutten om te foerageren, op basis van losse waarnemingen per kilometerhok in 2018-2021 (bron: NDFF/PTT).

is of deze allemaal in Amsterdam slapen, een aparte slaapplaats in Haarlem hebben of dat er wellicht slapende Grote Alexanderparkieten op de parkietenslaapplaats in Haarlem over het hoofd zijn gezien. Gezien de goede teldekking in Haarlem liggen de eerste twee opties voor de hand, hoewel in het verleden wel slapende Grote Alexanderparkieten tussen de Halsbandparkieten zijn gevonden in Haarlem. Verder werd in het Noorderplantsoen in Groningen op 18 december een enkele Grote Alexanderparkiet vastgesteld en op 15 januari een tweetal, in gezelschap van een al meerdere jaren in het park verblijvende Bonte Boertje (*Poicephalus senegalus*). Het tweetal is een paar dat pas sinds 10-01-2022 in Groningen verblijft en de enkeling van december betreft een andere man, waardoor in Groningen momenteel dus minimaal 3 Grote Alexanderparkieten verblijven (*pers. comm.* A. Buren). Daarnaast verbleven in Heerenveen verrassend genoeg ook vijf individuen in januari 2022 (*pers. comm.* E. Brandenburg), de status van dit groepje is onbekend. Ook in Nunspeet verbleven buiten de telperiodes 3 Grote Alexanderparkieten, maar van deze individuen was geen slaapplaats bekend. Elders in Nederland werden in de winter van 2021/22 nauwelijks Grote Alexanderparkieten waargenomen, en het ging in alle gevallen om solitaire vogels (bron: NDFF). Het seizoensmaximum voor 2021/22 betreft een verviervoudiging van het aantal in 2014/15 (tabel 4), waarmee de Grote Alexanderparkiet relatief sterker

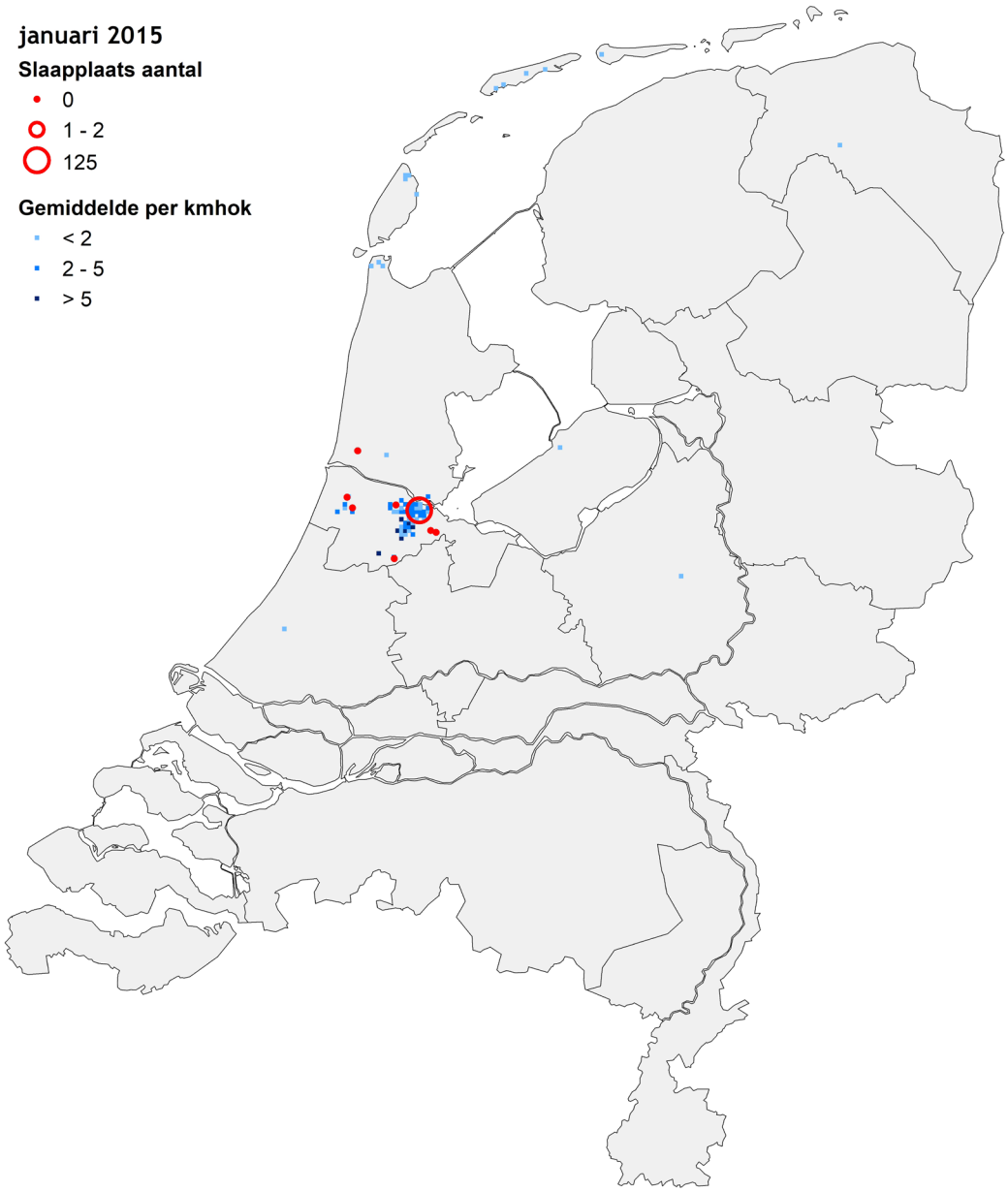

Figuur 6. Ligging en omvang van slaapplaatsen van Grote Alexanderparkieten in januari 2015. Blauw geeft een indicatie van de verspreiding en talrijkheid van de soort overdag, wanneer ze een veel groter gebied benutten om te foerageren, op basis van losse waarnemingen per kilometerhok (bron: NDFF/PTT).

is toegenomen dan Halsbandparkiet. Dit is frappant, zeker omdat de groei van Halsbandparkiet in Amsterdam relatief laag is vergeleken met andere steden. Duidelijk is dat Grote Alexanderparkiet de draagkracht nog niet heeft bereikt en wellicht zelfs succesvol concurreert met Halsbandparkiet. De ruimtelijke verspreiding is weergeven in figuur 5.

8. Monniksparkiet

De Monniksparkiet is niet nauw verwant aan de Halsbandparkiet of de Grote Alexanderparkiet en komt van origine uit Zuid-Amerika, waar de soort een geheel andere ecologie heeft dan beide Aziatische soorten. De soort bouwt namelijk grote takkennesten, waarin semi-koloniaal wordt gebroed, terwijl de Aziatische soorten holenbroeders zijn. Ook foerageert de Monniksparkiet graag in open gebieden en wordt vaker op de grond waargenomen. Net als beide Aziatische soorten, vormt de soort wel slaapplaatsen, meestal in of rond de nestkolonies. Toch is de soort lastig te tellen tijdens systematische slaapplaatstellingen, omdat er geen gerichte slaaptrek plaatsvindt en omdat vogels vaak in de takkennesten slapen, waardoor ze niet te zien laat staan tellen zijn (van Kleunen *et al.* 2010). Aantallen die hier gerapporteerd worden zijn dan ook gebaseerd op een combinatie van slaapplaatstellingen en maxima van overdag waargenomen vogels (NDFF en persoonlijke mededeling K. Tanis).

De Monniksparkiet kent in Nederland twee kerngebieden, in Apeldoorn en het westelijk deel van Goeree-Overflakkee, met name in de omgeving Ouddorp. Beide locaties zijn terug te leiden naar vogelhandelaars (van Kleunen *et al.* 2010), waarbij vogels vrij rondvliegen en vaak bijgevoerd worden. De verspreiding van de soort op Goeree-Overflakkee lijkt kleiner te worden, en zich steeds meer te beperken tot de omgeving Ouddorp en Goedereede. De soort kwam voorheen ook wel voor bij Herkingen en nestelde ook regelmatig op Voorne-Putten in de omgeving van Hellevoetsluis en Rockanje. Dit lijkt momenteel niet meer te gebeuren en de populatie rond Ouddorp lijkt niet meer te groeien (Tabel 5). Als we aantallen in Apeldoorn uit 2014/15 en 2021/22 vergelijken zien we ook hier een afname. Hierdoor lijkt het erop dat het de Nederlandse populatie Monniksparkieten niet zo voor de wind gaat als de twee andere gevestigde parkietensoorten.

Tabel 5. Maximum aantal Monniksparkieten in Nederland, behaald tijdens simultane slaapplaatstellingen en aangevuld met losse tellingen, uitgesplitst per stad.

Stad	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2021/22
Apeldoorn	12	20	14	7	15	27	18
Ouddorp	15	34	20	36	40	25	25
Hellevoetsluis	15	4	3	0	0	0	0
Totaal	42	58	37	43	55	52	43

Monniksparkiet, Apeldoorn, 23 mei 2014, foto: Harvey van Diek

Literatuur

van den Bremer L., Klaassen O. & van Roomen M. 2008. Slaapplaatsen van vogels: toekomstig verspreidings- en monitoringonderzoek. Sovon-informatierapport 2008-05. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

van Diek H. 2005. Het Jaar van de Halsbandparkiet ten einde. Sovon-Nieuws 18(1): 19.

van Groen F.M. 2012 . Halsbandparkiet boert goed in de regio Amsterdam. De Gierzwaluw 49 (4): 24-28.

van Groen F.M. 2017. De grote alexanderparkiet, vestiging en toename in Noord-Holland. Tussen Duin en Dijk 16-1.

Hernández-Brito D., Carrete M., Ibáñez C., Juste J. & Tella J.L. 2018. Nest-site competition and killing by invasive parakeets cause the decline of a threatened bat population. Royal Society Open Science, 5(5), 172477.

Hornman M., Hustings F., Koffijberg K. & Klaassen O. 2012. Handleiding Sovon Watervogel- en slaapplaatstellingen. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M., Kipson M., Milanesi P., Martí D., Anton M., Klvanová A., Kalyakin M.v., Bauer H.-G. & Foppen R.P.B. 2020. European breeding bird atlas 2: Distribution, abundance and change.

Klaassen O. 2011. Slaapplaatstelling Halsbandparkieten in Nederland, januari 2011. Sovon-informatierapport 2011/04. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Klaassen O. 2013. Halsbandparkieten in Nederland in de winter van 2012/13. Sovon-rapport 2013/18. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Klaassen O. 2014. Halsbandparkieten in Nederland in de winter van 2013/14. Verslag van slaapplaatstellingen. Sovon-rapport 2014/16. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Klaassen O. & Hustings F. 2010. Slaapplaatstelling Halsbandparkieten in Nederland, januari 2010. Sovon-informatierapport 2010/05. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Klaassen O. & van Kleunen A. 2012. Halsbandparkieten in Nederland in de winter van 2011/12. Verslag van slaapplaatstellingen en adviezen voor toekomstige monitoring. Sovon-rapport 2012/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

van Kleunen A., van den Bremer L., Lensink R. & Wiersma P. 2010. De Halsbandparkiet, Monniksparkiet en Grote Alexanderparkiet in Nederland: risicoanalyse en beheer. Sovon-onderzoeksrapport 2010/10. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

van Kleunen A., Kampichler C. & Sierdsema H. 2014. De verspreiding van Halsbandparkiet en andere in het wild voorkomende papegaaiachtigen (*Psittaciformes*) in Nederland. Sovon-rapport 2014/31

van Kleunen A. 2015. Broedverspreiding en recente aantalsontwikkelingen Halsbandparkiet in Nederland. Kijk op Exoten / April 2015 (12): 10-11.

Project Parakeet. 2011. Newsletter Project Parakeet Issue 2 (february 2011). Silwood Park Imperial College, London.

Strubbe D. 2009. Invasive ring-necked parakeets *Psittacula krameri* in Europe: invasion success, habitat selection and impact on native bird species. Proefschrift Universiteit Antwerpen.

Strubbe D. & Matthyssen E. 2009. Experimental evidence for nest-site competition between invasive ring-necked parakeets (*Psittacula krameri*) and native nuthatches (*Sitta europaea*). Biological Conservation, 142(8), 1588-1594.

van Wieringen M. 2014. Voor het eerst geteld: zomerpiek Halsbandparkieten in Haarlem. Website Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland: www.vwgzkl.nl

In opdracht van:

Netwerk Ecologische Monitoring

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

Sovon

Van Els P.

Parkieten in Nederland in de winter van 2021/22

Sovon-rapport 2022/11